Fiilde Kip ve Kişi: Haber-Dilek Kipleri, Basit ve Birleşik Çekim

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Kip**, fiilin bildirdiği eylemin zamanını ya da biçimini (istek, şart, gereklilik, emir) gösteren ektir. Kip ekinden sonra gelen **kişi eki** eylemi kimin yaptığını bildirir: gel-di-m, gel-ecek-sin.
- **Haber (bildirme) kipleri** eylemi zamanla birlikte bildirir: görülen geçmiş **-dı**, öğrenilen geçmiş **-mış**, şimdiki zaman **-yor / -makta**, gelecek zaman **-acak**, geniş zaman **-r / -ar / -ır** (olumsuzu -maz).
- **Dilek (tasarlama) kipleri** eylemi bir dilek ya da tasarı olarak bildirir: istek **-a / -e** (gel-e-lim), şart **-sa / -se** (gel-se-m), gereklilik **-malı / -meli** (gel-meli-sin), emir (gel, gel-sin, gel-in, gel-sin-ler).
- **Basit çekimli fiil** tek kip eki taşır: yazdı, yazacak, yazsa. **Birleşik çekimli fiil** bir kip ekinin üzerine ek fiil (i-) getirilerek oluşur: **hikâye** (-dı: yazıyordu), **rivayet** (-mış: yazıyormuş), **şart** (-sa: yazıyorsa).
- Edebî metinlerde kip seçimi anlatımın havasını belirler: Öyküleyici anlatımda görülen ve öğrenilen geçmiş, dileklerin ve öğütlerin dile getirildiği metinlerde istek, gereklilik ve emir kipleri öne çıkar.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Kip eklerini kip adlarıyla eşleştiriniz.

1. -dı 2. -mış 3. -acak 4. -sa 5. -malı 6. -yor

a) şart b) görülen geçmiş c) şimdiki zaman ç) gereklilik d) öğrenilen geçmiş e) gelecek zaman

2 "Bu akşam size uğrayacağım." cümlesindeki fiilin kipi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Görülen geçmiş zaman
B) Gelecek zaman
C) Şimdiki zaman
D) Geniş zaman
E) İstek

3 Aşağıdaki fiillerden hangisi **dilek kipiyle** çekimlenmiştir?

A) okumalısın B) okuyorsun C) okuyacaksın D) okumuşsun E) okudun

4 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) Haber kipleri eylemi zamanla birlikte bildirir.
( ) "Gelsin" fiili istek kipiyle çekimlenmiştir.
( ) "Yazıyordu" birleşik çekimli bir fiildir.
( ) "Görmüş" fiilinde öğrenilen geçmiş zaman eki vardır.

5 "Gelin tanış olalım işi kolay kılalım
Sevelim sevilelim dünya kimseye kalmaz"
(Yunus Emre)
Bu dizelerde "olalım, kılalım, sevelim" fiillerinde kullanılan kip aşağıdakilerden hangisidir?
A) Gereklilik B) Emir C) Geniş zaman D) İstek E) Şart

6 "gör-" fiilini istenen kip ve kişiyle çekimleyiniz.
a) Görülen geçmiş, 1. tekil b) Şart, 2. çoğul c) Gereklilik, 3. tekil ç) Şimdiki zaman, 1. çoğul

7 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **geniş zaman** kipi kullanılmıştır?
A) Yarın sınava gireceğiz.
B) Şimdi yola çıkıyoruz.
C) Kitabını masada bıraktın.
D) Keşke erken gelsen.
E) Damlaya damlaya göl olur.

8 "Dün akşam komşumuz gelmiş, ben evde yokmuşum." cümlesinde "gelmiş" fiilinin kipi eyleme hangi anlamı katmıştır?
A) Eylemin yapılmasının gerekli olduğunu
B) Eylemin gelecekte yapılacağını
C) Eylemin anlatanın gözü önünde gerçekleştiğini
D) Eylemin başkasından duyulduğunu ya da sonradan fark edildiğini
E) Eylemin bir şarta bağlı olduğunu

9 "yaz-" fiilini kullanarak birer **basit çekimli** ve **birleşik çekimli** fiil yazınız; birleşik çekimlinin hangi birleşik zaman olduğunu belirtiniz.

10 Aşağıdaki fiillerden hangisi **emir kipiyle** çekimlenmiştir?

A) Kapıyı kapatmalıyız.
B) Kapıyı kapattık.
C) Kapıyı kapatalım.
D) Kapıyı kapatsak.
E) Kapıyı kapatın.

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 (I) Kasabaya vardığımızda güneş batmak üzereydi. (II) Hancı bizi kapıda karşıladı. (III) "Yarın erkenden yola çıksanız öğlene köye varırsınız." dedi. (IV) Yorgunluktan hemen uyumuşuz. (V) Sabah kalktığımızda kervan çoktan gitmiş.
Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde **şart kipi** ile çekimlenmiş bir fiil vardır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

12 (I) Kasabaya vardığımızda güneş batmak üzereydi. (II) Hancı bizi kapıda karşıladı. (III) "Yarın erkenden yola çıksanız öğlene köye varırsınız." dedi. (IV) Yorgunluktan hemen uyumuşuz. (V) Sabah kalktığımızda kervan çoktan gitmiş.
Bu parçadaki IV ve V. cümlelerde öğrenilen geçmiş zamanın kullanılmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Olayların gelecekte gerçekleşecek olması
B) Anlatıcının bir istekte bulunması
C) Anlatıcının olayları uyku sırasında yaşadığı için sonradan fark etmesi
D) Olayların sürekli tekrarlanması
E) Olayların bir şarta bağlanması

13 Aşağıdaki birleşik çekimli fiilleri çözümleyiniz (kip + birleşik zaman).
a) geliyordu b) okuyacakmış c) biliyorsa ç) yazmalıydı

14 Aşağıdaki fiillerin hangisi **birleşik çekimli değildir**?

A) gelecekler B) gelirmiş C) geliyorsa D) gelecekti E) gelseydi

15 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) "Okusaydın" fiili şart kipinin hikâyesidir.
( ) "Gelmeli" fiili bir haber kipidir.
( ) Birleşik çekimde ek fiil kip ekinden sonra gelir.
( ) "Bakarmış" fiili geniş zamanın rivayetidir.

16 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **şimdiki zamanın hikâyesi** vardır?

A) Çocuklar bahçede oynamış.
B) Biz geldiğimizde çocuklar bahçede oynuyordu.
C) Çocuklar bahçede oynasa iyi olur.
D) Çocuklar bahçede oynayacaktı.
E) Çocuklar bahçede oynamalıydı.

17 "Keşke bu kitabı daha önce okusaydım." cümlesi anlam bakımından aşağıdakilerden hangisini bildirir?

A) Sürekli yapılan bir eylemi
B) Kesin olarak gerçekleşecek bir eylemi
C) Gerçekleşmemiş bir eyleme duyulan pişmanlığı
D) Bir emir vermeyi
E) Başkasından duyulan bir bilgiyi

18 Aşağıdaki cümleyi, anlamını koruyarak fiilin kipini **gereklilik** olacak biçimde yeniden yazınız ve anlamdaki farkı açıklayınız.
"Her gün düzenli olarak kitap okursun."

19 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde fiil **istek kipinin** 1. çoğul kişisiyle çekimlenmiştir?

A) Hep birlikte bir türkü söylemeliyiz.
B) Hep birlikte bir türkü söyledik.
C) Hep birlikte bir türkü söyleyin.
D) Hep birlikte bir türkü söyleriz.
E) Hep birlikte bir türkü söyleyelim.

20 "Toplantıya zamanında gelmeli, sözünü kesmeden dinlemeli, sonra görüşünü söylemelisin."
Bu cümlede ağır basan anlatım özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Duyulan bir bilginin aktarılması
B) Gelecekle ilgili kesin bir haber verilmesi
C) Bir koşulun öne sürülmesi
D) Gereklilik kipiyle öğüt verilmesi
E) Geçmişte yaşanmış bir olayın anlatılması

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 I. Yağmur yağarsa maç ertelenir.
II. Ben oraya varmadan o çoktan gitmişti.
III. Bu mektubu annene de göstermelisin.
IV. Sabahları erkenden koşuya çıkardı.
Bu cümlelerdeki çekimli fiillerle ilgili aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır**?

A) IV. cümlede geniş zamanın hikâyesi vardır.
B) III. cümlede birleşik çekimli fiil vardır.
C) III. cümlede dilek kipi kullanılmıştır.
D) I. cümlede geniş zamanın şartıyla kurulmuş bir fiil vardır.
E) II. cümlede öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi vardır.

22 Bir öğrenci, bir hikâyenin ilk cümlesini şöyle yazmıştır: "Kasabanın ucundaki değirmen yıllardır dönmüyor, yanından geçen dere ise hâlâ şarkısını söylüyor."
Öğretmeni, cümleyi hikâye anlatımına uygun olarak geçmişe taşımasını istemiştir. Buna göre aşağıdakilerden hangisi **en uygun** düzeltmedir?

A) Kasabanın ucundaki değirmen yıllardır dönmüyordu, yanından geçen dere ise hâlâ şarkısını söylüyordu.
B) Kasabanın ucundaki değirmen yıllardır dönmeyecek, yanından geçen dere ise hâlâ şarkısını söyleyecek.
C) Kasabanın ucundaki değirmen yıllardır dönmesin, yanından geçen dere ise hâlâ şarkısını söylesin.
D) Kasabanın ucundaki değirmen yıllardır dönse, yanından geçen dere ise hâlâ şarkısını söylese.
E) Kasabanın ucundaki değirmen yıllardır dönmemeli, yanından geçen dere ise hâlâ şarkısını söylemeli.

23 "Gelin tanış olalım işi kolay kılalım
Sevelim sevilelim dünya kimseye kalmaz"
(Yunus Emre)
Bu dizelerdeki kip kullanımıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi **söylenebilir**?

A) Gelecekte olacak bir olay kesin bir dille bildirilmiştir.
B) Geçmişte yaşanmış bir olay anlatılmıştır.
C) Bütün fiiller haber kipiyle çekimlenmiştir.
D) Dilek kipleriyle bir çağrı yapılmış, geniş zamanla bu çağrının gerekçesi genel bir yargı olarak verilmiştir.
E) Birleşik çekimli fiiller ağırlıktadır.

24 Aşağıdaki paragraftaki çekimli fiillerin altını çiziniz ve her birinin **basit mi birleşik mi** olduğunu yazınız.
"Dedem her sabah bahçeye çıkardı. Ağaçları tek tek dolaşırdı. Kuruyan dalları da keserdi. Bir gün bana 'Bu fidanlar senin olacak.' dedi."

25 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklem, **gelecek zamanın hikâyesi** ile çekimlenmiştir?

A) Yarın yola çıkacağız.
B) Yola çıkarsak haber veririz.
C) Tam yola çıkacaktık ki telefon çaldı.
D) Yola çıkıyorduk.
E) Yola çıkmışlar.

26 "Bu yolu bilseydim size sorar mıydım?" cümlesinde vurgulanan anlam aşağıdakilerden hangisidir?

A) Konuşan kişi başkalarına yol tarif etmektedir.
B) Konuşan kişi yolu çok iyi bilmektedir.
C) Konuşan kişi daha önce bu yoldan geçmiştir.
D) Konuşan kişi yola çıkmak istememektedir.
E) Konuşan kişi yolu bilmemektedir.

27 Eski bir köy düğününü anlatan 3 cümlelik özgün bir paragraf yazınız. Paragrafta **en az iki birleşik çekimli fiil** kullanınız ve bunların hangi birleşik zaman olduğunu belirtiniz.

28 Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi **yanlıştır**?

A) gelecekmiş – gelecek zamanın rivayeti
B) görmeliymiş – şart kipinin rivayeti
C) okuyordu – şimdiki zamanın hikâyesi
D) bilirse – geniş zamanın şartı
E) yazsaydı – şart kipinin hikâyesi

29 "Eskiden bu sokaklarda at arabaları geçer, sucular testilerle kapı kapı dolaşırmış."
Bu cümlede kullanılan birleşik zamanın anlatıma katkısı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Anlatılanların anlatıcının tanık olmadığı, başkalarından duyduğu geçmişe ait olduğunu hissettirmesi
B) Bir emir ya da öğüt vermesi
C) Gelecekle ilgili bir tahmin bildirmesi
D) Olayların şu anda yaşandığını göstermesi
E) Olayların bir koşula bağlandığını göstermesi

30 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **haber kipi** ile **dilek kipi** bir arada kullanılmıştır?

A) Kitabı okuyacak ve yorum yazacak.
B) Kitabı okuyor, notlar alıyor.
C) Kitabı bitirdim; şimdi sen de okumalısın.
D) Kitabı bitirdim ve rafa koydum.
E) Keşke kitabı okusan, beğensen.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**